

Nr 244.

Ankom till riksdagens kansli den 2 juni 1939 kl. 11 f. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning av statsmedel för vissa skador och kostnader till följd av Ume- och Vindelälvarnas översvämning år 1938 jämte i ämnet väckta motioner.

(3:e avd.)

I propositionen nr 269 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden den 21 april 1939, föreslagit riksdagen medgiva, att för ersättande av skador och kostnader till följd av Ume- och Vindelälvarnas översvämning må — utöver det belopp, vilket jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 17 juni 1938 i anledning av översvämningen anvisats för utbetalning till länsstyrelsen i Västerbottens län — från förslagsanslaget till oförutsedda utgifter disponeras ett belopp av högst 155,000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förslag har utskottet till behandling förehåft två likalydande motioner, väckta den ena, nr 336, inom första kammaren av herr *K. A. Johanson* och den andra, nr 503, inom andra kammaren av herr *E. Hansson* i Vännäsby *m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte medgiva, att för ersättandet av skada och kostnader till följd av Ume- och Vindelälvarnas översvämning våren 1938 med den värderade skadans hela belopp må — utöver det belopp, vilket jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 17 juni 1938 i anledning av översvämningen anvisats för utbetalning till länsstyrelsen i Västerbottens län — från förslagsanslaget till oförutsedda utgifter disponeras ett belopp av högst 226,500 kronor.

Beträffande motiveringen för sistnämnda yrkande får utskottet hänvisa till motionen II: 503.

Sedan under juni månad 1938 inom Västerbottens län inträffat en svårartad översvämning av Ume älv och Vindelälven, anbefalldes Kungl. Maj:t den 17 juni 1938 statskontoret att av de för budgetåren 1937/38 och 1938/39 anvisade förslagsanslagen till oförutsedda utgifter disponera sammanlagt 100,000 kronor för utbetalning, på rekvisition, till länsstyrelsen i Västerbottens län, att av länsstyrelsen användas för lindrande av det mest trängande behovet av hjälp åt den av ifrågavarande översvämning drabbade befolkningen i länet. De sålunda anvisade medlen skulle länsstyrelsen få disponera blott i den mån ej andra medel stode till förfogande. Om så befunnas lämpligt, finge understöd utlämnas med förbehåll om återbetalningsskyldighet.

I skrivelse den 27 oktober 1938 har länsstyrelsen i Västerbottens län gjort framställning i fråga om anvisande av ytterligare medel för ersättande av vissa skador och kostnader till följd av berörda översvämning.

Länsstyrelsen har därvid anfört, bland annat:

På länsstyrelsens föranstaltande hade utredning verkställtts angående de skador, som genom översvämningen uppkommit å bostadshus och andra byggnader samt jordbruk och trädgårdar m. m. Värderingen av skadorna hade inom Sorsele, Stensele, Lycksele och Degerfors socknar samt Lycksele köping verkställtts av särskilda, av vederbörande kommunalnämnder utsedda personer. För skadevärderingarna inom Umeå socken med Tegs municipalsamhälle samt Vännäs socken och Vännäs köping hade länsstyrelsen förordnat en värderingsnämnd bestående av tre värderingsmän, som därjämte genom stickprovsundersökningar granskat de från Sorsele, Stensele, Lycksele och Degerfors socknar samt Lycksele köping inkomna skadeersättningsförslagen. Dessa stickprovsundersökningar hade i vissa fall föranlett omräkningar av de kommunala värderingsmännens förslag.

Efter sagda omräkningar uppginge de sammanlagda skadorna till 285,183 kronor, fördelade på sätt framginge av följande sammanställning.

K o m m u n	Skador å			Andra skador	Summa kr.
	boningshus	ladugårdar	jord och trädgård		
Umeå socken	1,816	395	26,155	945	29,311
Tegs municipalsamhälle	—	—	—	400	400
Vännäs socken	36,406	6,616	113,889	13,328	170,239
Vännäs köping	—	—	2,006	50	2,056
Stensele socken	—	50	4,742	956	5,748
Lycksele köping	4,793	163	71	85	5,112
Lycksele socken	1,754	100	8,441	4,212	14,507
Sorsele "	3,195	300	17,183	785	21,463
Degerfors "	885	66	16,033	19,363	36,347
Summa kronor	48,849	7,690	188,520	40,124	285,183

Från Sorsele municipalsamhälle hade vidare inkommit framställning om ersättning med 852 kronor för av samhället utförda fördämningsarbeten till skydd mot Vindelälvens översvämning. Dessa arbeten hade varit till stort gagn och bidragit till att hindra uppkomsten av större skador i samhället.

Kostnaderna för samtliga skadors värdering uppginge enligt ingivna räkningar till 2,604:25 kronor.

Samtliga nu ifrågakvarande skador och kostnader syntes i sin helhet böra ersättas av statsmedel.

För möjliggörande av erforderlig kontroll över utförda arbeten torde därjämte böra av statsmedel beräknas omkring 800 kronor.

Sammanlagt vore alltså ett belopp av (285,183 + 852 + 2,604:25 + 800) 289,439:25 kronor behöfligt.

Då emellertid av det belopp å 100,000 kronor, som den 17 juni 1938 ställtts till länsstyrelsens förfogande, återstode 75,212:24 kronor, erfordrades ytterligare allenast (289,439:25 — 75,212:24) 214,227:01 kronor eller i avrundat tal 214,250 kronor.

Mot de sålunda verkställda värderingarna har *lantbruksstyrelsen* efter hörande av lantbruksingenjören i Västerbottens läns södra del framställt

vissa anmärkningar, vilka närmare utvecklats i en särskild inom styrelsen upprättad promemoria (propositionen sid. 3—5). I denna promemoria framhålls, bland annat, att de verkställda värderingarna ej kommit att genomföras efter enhetliga principer inom de olika områdena och att därför önskvärd likformighet vid beräkning av ersättningsbeloppen ej syntes hava uppnåtts.

På grund härav uppdrog Kungl. Maj:t åt *byråchefen i lantbruksstyrelsen G. R. Ytterborn* att verkställa fortsatt utredning i ämnet. Efter fullgjort uppdrag har Ytterborn med skrivelse den 18 mars 1939 överlämnat utredning och förslag i ämnet. Utredningsmannen har däri anfört bland annat:

Av det anförda framginge, att intet egentligen kunde nu åtgöras för att korrigera eventuella skiljaktigheter i de enhetsvärden, som använts inom olika områden. Icke heller föreläge möjlighet att korrigera skadebelopp, som eventuellt blivit satta högre än som under förhandenvarande omständigheter kunde anses skäligt. Däremot kunde vissa justeringar göras, varigenom likformighet i så måtto kunde uppnås mellan olika värderingsområden, att ersättning beräknades för samma grupper av skador. Därutöver torde, därest medel för ersättning av skadorna komme att beviljas, länsstyrelsen böra åläggas att — i de fall då uppgifterna i protokollen icke medgäve justering eller då felräkning eller felaktiga anteckningar föreläge — vid utbetalning pröva beloppens skälighet bland annat med hjälp av de anteckningar, som förts vid värderingarna. Vid granskning av protokollen hade utredningsmannen funnit ett antal sådana fall, där sålunda av angivna eller andra skäl upptagna värden alltför mycket avveke från de värden, som åsatts för motsvarande skador hos andra jordbrukare. Likaså förekomme i protokollen från vissa områden, att skador, vilka bland annat för uppnående av likformighet olika områden emellan icke borde hava medräknats, sammanförts med andra skador, varför justering ej kunnat företagas.

De justeringar, som syntes böra göras, vore i huvudsak följande. Angivna värden för lador, elektricitetsverk, kvarnar, sågar, verkstäder och båthus borde inom samtliga värderingsnämnders områden medräknas i skadebeloppen. Med avseende å skadeersättningar för smålador borde, där så befunnas lämpligt, uppställas såsom villkor, att ersättning finge utgå endast i den mån densamma användes till byggande av större lada vid gården. Skadebelopp avseende skador å gårdesgårdar, levande och döda inventarier, i byggnader eller utomhus förvarade lager av hö, potatis, spannmål, konstgödsel, ved, hässjevirke, byggnadsvirke och dylikt samt prydnadsanläggningar borde, i den mån de medtagits, fråndragas skadebeloppen. Skador i övrigt, som per bruksningsdel ej uppginge till 10 kronor, borde likaledes fråndragas.

I enlighet härmed skulle å ena sidan tillkomma belopp å sammanlagt 4,220 kronor, men å andra sidan avdragas belopp å tillhoppa 1,585 kronor. Beträffade belopp å sammanlagt 3,320 kronor borde vidare länsstyrelsen pröva, huruvida däri inginge ersättningar, som icke borde medräknas. Därjämte borde länsstyrelsen rörande belopp å tillhoppa 1,549 kronor, vilka syntes hava upptagits för högt, efter verkställd granskning företa erforderlig reduktion.

Utredningsmannen har i likhet med länsstyrelsen förutsatt att, där ersättning av statsmedel komme i fråga, ersättning skulle utgå med skadans hela belopp. Lika litet som länsstyrelsen har utredningsmannen ifrågasatt, att juridiska personer, som lidit skada, skulle uteslutas från ersättningsrätt.

Till sist framhåller utredningsmannen, att av det belopp, som av länssty-

relsen disponerats från det genom beslutet den 17 juni 1938 till länsstyrelsens förfogande ställda beloppet av 100,000 kronor, en del använts för inköp av utsäde att fördelas bland sådana skadelidande, som behövt och kunnat företaga omsådd. I de fall, där ersättning utgått i denna form, borde värdet därav avdragas från de ersättningsbelopp, som eljest funnes böra utgå i följd av uppkomna skador.

Hos länsstyrelsen hava vidare *Klabböle byamän* hemställt om ersättning för en dem tillhörig år 1932 uppförd hängbro vid Klabböle, vilken raserats genom översvämningen.

Länsstyrelsen, som med skrivelse den 1 mars 1939 överlämnat framställningen till Kungl. Maj:t, har anfört, att vägingenjören i länet uppskattat kostnaderna för anläggning av en ny hängbro vid Klabböle till 5,000 kronor, samt hemställt, att Kungl. Maj:t måtte för ersättande av ifrågavarande skada anvisa ett belopp av 5,000 kronor.

Över nu nämnda framställningar har *statskontoret* den 29 mars 1939 avgivit utlåtande. Ämbetsverket framhåller till en början, att de av länsstyrelsen förordade ersättningsgrunderna stode i uppenbar strid med vad som tidigare i liknande fall tillämpats. Sålunda hade exempelvis vid 1927 års översvämning av Vänern uteslutande värderats skador å åker, äng och invallningar samt i vissa fall betesmark. De av skadorna berörda jordägarna hade uppdelats i tre olika grupper allt efter deras antagna förmåga att själva kunna bära de gjorda förlusterna. De verkligt behövande, mindre bemedlade jordbrukarna hade erhållit understöd med i medeltal 50 procent av det beräknade värdet å dem tillskyndade skador av ovan angivna slag. Hänsyn hade vidare tagits såväl till skadans relativa betydenhet i förhållande till respektive jordbruks totala areal och dess därav följande inverkan på de skadelidandes utkomstmöjligheter som ock till arten av den gröda, vilken vid översvämningen skadats, och översvämningens förväntade skadeverkan på efterföljande skördar. Därjämte hade noggrann uppmärksamhet ägnats vederbörandes ekonomiska förhållanden i allmänhet.

Enligt statskontorets uppfattning kunde det icke ifrågakomma, att ersättning skulle, på sätt länsstyrelsen nu föreslagit, utgå till de skadelidande oberoende av deras ekonomiska villkor, helst som därigenom skulle uppkomma vittgående ekonomiska konsekvenser. De i anledning av 1927 års Väneröversvämning tillämpade fördelningsgrunderna syntes statskontoret däremot böra komma till användning också i förevarande fall. Behållningen å det tidigare av Kungl. Maj:t anvisade medelsbeloppet kunde för sådan händelse förutses vara fullt tillräckligt för utbetalande av ytterligare understöd. Då emellertid någon utredning angående de skadelidandes ekonomiska förhållanden i stort sett icke presterats, föresloge ämbetsverket, att Kungl. Maj:t återförvisade ärendet till länsstyrelsen för verkställande av sådan utredning samt upprättande av förslag till de grunder, efter vilka ersättning borde utgå. Tillika syntes böra utredas, om och i vad mån återbetalningsskyldighet för tilldelat understöd borde åläggas vederbörande.

Med anledning av vad statskontoret anfört hava *representanter för de genom översvämningen skadelidande* i en till Kungl. Maj:t ingiven skrift hemställt, att medel för reglerande av de uppkomna skadorna måtte ställas till förfogande i huvudsaklig överensstämmelse med länsstyrelsens förslag. Därvid har bland annat anförts, att befolkningen i föreliggande fall nedlagt stora ansträngningar och kapital för skyddande av sina marker och att detta skett i överensstämmelse med av Kungl. Maj:t fastställda förslag. Förhållandena vore därför icke analoga med dem, som förelegat vid 1927 års översvämningsav Vänern.

Till bestridande av vissa kostnader för militär handräckning, som lämnats i anledning av förevarande översvämning, har vidare *chefen för Västerbottens regemente* hemställt om ersättning med 4,340 kronor 83 öre och *chefen för Norrlands dragonregemente* med 1,705 kronor 24 öre.

Med skrivelse den 17 april 1939 har slutligen *länsstyrelsen* gjort framställning om anvisande av ett belopp av 50 kronor för ersättande av vissa kostnader för vård åt en korpral vid Norrlands dragonregemente, vilken skadats vid det militära handräckningsarbetet.

Departementschefen har för egen del anfört.

Vad först beträffar storleken av de skador, som vållats av ifrågavarande översvämning, framgår av den lämnade redogörelsen, att det icke läter vara möjligt att fullt exakt fixera skadornas omfattning. Att så icke kan ske ligger i själva verket delvis i sakens natur. Skadornas storlek synas mig emellertid böra uppskattas i överensstämmelse med de beräkningsgrunder, som förordats av den i ärendet särskilt anlitade utredningsmannen.

Av redogörelsen framgår vidare, att samtliga myndigheter, som yttrat sig i ämnet, utgått från att staten bör lämna sin ekonomiska medverkan till ersättande av skador och kostnader, som uppkommit i följd av översvämningen, men att meningarna varit delade beträffande den omfattning, i vilken statens hjälp bör lämnas. Under förutskickande av att även jag är av den åsikten, att staten i föreliggande fall bör lämna sitt ekonomiska stöd, vill jag beträffande detta spörsmål närmare anföra följande.

Utredningsmannen har föreslagit, att vissa skador skulle få helt bäras av dem, vilka skadorna drabbat. Till detta förslag ansluter jag mig. I överensstämmelse härmed ifrågasätter jag icke någon ersättning för skador å gärdsgårdar, levande och döda inventarier, lager av hö, potatis, spannmål, konstgödsel, ved, hässjevirke, byggnadsvirke och dylikt eller för skador å prydnadsanläggningar. Ej heller förordar jag ersättning för skador i övrigt, som per brukningsdel understigit 10 kronor.

Lika med länsstyrelsen och utredningsmannen anser jag vidare, att ersättning bör utgå oberoende av den skadelidandes ekonomiska förhållanden. I detta avseende hyser jag alltså en uppfattning, som avviker från den av statskontoret intagna. Anledningen till mitt ställningstagande är framför allt den, att det stora flertalet av de genom översvämningen skadelidande torde vara i betydande behov av hjälp och att det säkerligen skulle möta avsevärda svårigheter att rättvist avväga ersättningen med hänsyn till graden av det behov, som i varje särskilt fall kunde anses föreligga.

Därest ersättning av statsmedel beviljas utan behovsprövning, synes mig anledning icke förefinnas att från ersättning utesluta de juridiska personer, som drabbats av översvämningen. Härtill synes mig så mycket mindre skäl

vara för handen, som en dylik åtgärd för statsverket skulle medföra endast en obetydlig kostnadsminskning. Jag ansluter mig därför på denna punkt till länsstyrelsens och utredningsmannens förslag.

Såväl länsstyrelsen som utredningsmannen hava vidare ansett sig böra räkna med att, där skada skall gottgöras, ersättningen bör utgå med skadans hela belopp. För min del kan jag icke finna detta betraktelsesätt riktigt. Ett godtagande av en dylik princip skulle också för framtiden utan tvivel kunna medföra föga önskvärda konsekvenser. Emellertid är jag med hänsyn till ifrågavarande översvämnings karaktär beredd att tillstyrka, att skadorna må med tre fjärdedelar av skadebeloppen ersättas av statsverket.

Ersättning läser böra utbetalas av länsstyrelsen, som före utbetalningen bör låta verkställa den ytterligare prövning av vissa skadebelopp, som utredningsmannen förordat, samt företaga de reduceringar av ersättningsbeloppen, vartill prövningen må giva anledning.

Givetvis bör tillses, att gottgörelse icke får utgå för skada, som redan i en eller annan form blivit ersatt.

Länsstyrelsen torde böra bemyndigas att, i den utsträckning så befinnes lämpligt, föreskriva, att ersättning skall utgå allenast under förutsättning att den skadelidande avhjälpes den skada, för vilken ersättningen lämnas.

Vad beträffar kostnaderna för de skyddsåtgärder, som vidtagits i Sorsele municipalsamhälle, synas mig även dessa böra till tre fjärdedelar gäldas av statsverket.

Utgifterna för värdering av uppkomna skador samt för erforderlig kontroll å utförda arbeten torde böra i sin helhet gäldas av statsmedel. Så bör även ske med de kostnader för militär handräckning, som uppkommit för Västerbottens regemente och Norrlands dragonregemente. Till dessa kostnader räknar jag därvid även förut omförmälda utgifter för vård åt en vid handräkningsarbetet skadad korpral.

Någon skyldighet att återbetala av statsmedel erhållna belopp synes mig icke böra ifrågakomma.

Av vad jag anfört framgår, att det belopp, som av statsmedel erfordras för ersättande av här ifrågavarande skador och kostnader ännu icke kan slutligt fixeras. Det kan emellertid beräknas, att beloppet icke kommer att överstiga 230,000 kronor. Då vidare länsstyrelsen jämlikt Kungl. Maj:ts förenämnda beslut den 17 juni 1938 disponerat ett belopp av omkring 25,000 kronor, kunna statens sammanlagda kostnader för berörda ändamål uppskattas till högst 255,000 kronor. För bestridande av dessa kostnader torde i första hand böra tagas i anspråk det belopp av 100,000 kronor, som jämlikt nyssnämnda beslut ställdes till länsstyrelsens förfogande. Det härutöver behövlige beloppet, högst (255,000 — 100,000) 155,000 kronor synes mig böra bestridas från förslagsanslaget till oförutsedda utgifter. För sistnämnda ändamål erfordras medgivande av riksdagen.

Utskottet.

I likhet med departementschefen anser utskottet skäligt, att staten i föreliggande fall lämnar ekonomiskt stöd för ersättande av de skador och särskilda kostnader, som uppkommit till följd av översvämnningen.

Beträffande grunderna för statens ekonomiska medverkan hava, såsom av propositionen närmare framgår, delade meningar rätt därom, huruvida ersättning av statsmedel bör utgå till alla skadelidande, oberoende av deras ekonomiska villkor. Departementschefen har för egen del ansett, att någon skillnad i detta hänseende icke bör göras mellan de skadelidande. Ehuru utskottet uppmärksammat, att vid tidigare tillfällen, då staten trätt hjälpande emellan

i anledning av inträffade översvämningar, en prövning av den enskildes hjälpbehov ägt rum, har utskottet dock med hänsyn till omständigheterna i nu föreliggande fall funnit motiverat, att ersättning lämnas utan att en dylik prövning verkställes. Utskottet ansluter sig alltså härutinnan till Kungl. Maj:ts förslag.

Vid detta sitt ståndpunktstagande har utskottet beaktat, bland annat, att enligt det föreliggande förslaget vissa skador av mindre omfattning eller svårkontrollerbar natur skola helt undantagas från ersättning samt att beträffande övriga skador en del av den uppkomna förlusten skall bäras av de skadelidande själva. Utskottet biträder i princip departementschefens uppfattning i denna del. Uppenbarligen kunna dock skilda meningar göras gällande i fråga om den andel, varmed ersättning bör utgå. Kungl. Maj:t har i detta hänseende föreslagit, att ersättning skall utgå med 75 procent av skadebeloppen. Utskottet har för sin del funnit de i motionerna I: 336 och II: 503 anförda synpunkterna ävensom förhållandena i övrigt tala för en något högre bidragsprocent än den sålunda föreslagna och vill på den grund förorda, att ersättningen bestämmes att utgå med 85 procent av det belopp, vartill den ersättningsberättigade skadan uppgår för var och en av de skadelidande. Vid bifall härtill bör, då Kungl. Maj:ts förslag i övrigt icke givit utskottet anledning till erinran, medelsanvisningen höjas med i runt tal 25,000 kronor till 180,000 kronor.

Under återopande av det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 336 och II: 503 medgiva, att för ersättande av skador och kostnader till följd av Ume- och Vindelälvarnas översvämning må — utöver det belopp, vilket jämlikt Kungl. Maj:ts förenämnda beslut den 17 juni 1938 i anledning av översvämningen anvisats för utbetalning till länsstyrelsen i Västerbottens län — från förslagsanslaget till oförutsedda utgifter disponeras ett belopp av högst 180,000 kronor.

Stockholm den 2 juni 1939.

På statsutskottets vägnar:

ANDERS RÄSTOCK.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Grünebo*, *Nilsson* i Malmö, *Oscar Olsson*, *Svensson* i Kompersmåla, *Gustafsson* i Benestad, *Pauli*, *Ström* i Lidköping, *Larsson* i Varberg, *Carlström*, *Magnusson* i Kalmar, *Bäckström* och *Nisser*; samt

från andra kammaren: herrar *Råstock*, *Jansson* i Falun *Törnkvist*, *Danielson*, *Persson* i Falla, *Jonsson* i Eskilstuna, *Andersson* i Prästbol, *Isacsson*, *Persson* i Tidaholm, *Staxäng*, *De Geer* i Hanaskog och *Hansson* i Rubbestad.
